

КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛНИ КОМПАНИИ В СЕКТОРА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ

Даниела Стойчева Сачарова

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: daniela.sacharova@gmail.com

Резюме: Настоящото научно изследване е насочено към установяване степента на концентрация на общозастрахователните компании в България за сектор обществени поръчки за периода 2020 – 2021 г. В обхвата на изследването попадат общозастрахователните компании, лицензирани от Комисията за финансов надзор в България, и сключените договори по обществени поръчки за разглеждания период. Чрез структурни измерители и коефициенти за концентрация е измерена и установена степента на концентрация и конкуренция на общозастрахователните компании в сектора на обществените поръчки. Въз основа на извършения систематизиран анализ се отчита сравнително конкурентен пазар и умерено ниво на концентрация при липса на участие от една трета от общозастрахователните компании.

Ключови думи: обществени поръчки, застрахователен пазар, застрахователни дружества, измерители на концентрация, общо застраховане.

JEL: D41, D42, D43, G22, G28, H57.

CONCENTRATION OF THE BULGARIAN NON-LIFE INSURANCE COMPANIES IN THE PUBLIC PROCUREMENT SECTOR

Daniela Sacharova

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

e-mail: daniela.sacharova@gmail.com

Abstract: This scientific study is aimed at establishing the degree of concentration of the non-life insurance companies in Bulgaria for the public procurement sector for the period 2020-2021. The scope of the study includes non-life insurance companies licensed by the Financial Supervision Commission in Bulgaria and the concluded public procurement contracts for the period considered. The degree of concentration and competition of non-life insurance companies in the public procurement sector has been established through structural measures and concentration coefficients. Based on the systematic analysis carried out, a relatively competitive market and a moderate level of concentration has been reported in the absence of participation by one third of the non-life insurance companies.

Key words: public procurement, insurance market, insurance companies, concentration measures, general insurance.

JEL: D41, D42, D43, G22, G28, H57.

Въведение

Общозастрахователният пазар като част от небанковия финансов пазар има ключова роля за ефективното изразходване на публични средства. Високото ниво на пазарна конкуренция и ниската пазарна концентрация гарантират свободната конкуренция, публичност и прозрачност на изразходваните средства и са инструмент за постигане на устойчиво и положително въздействие на икономически растеж чрез икономическите и социалните ефекти.

Обект на настоящото изследване са общозастрахователните компании на българския пазар. **Предмет** на статията е измерване на пазарната концентрация на общозастрахователния пазар в публичния сектор в сегмента обществени поръчки. Основната изследователска теза, върху която е изградено изследването, е насочена към доказване на твърдението, че нивото на концентрация в сферата на общозастрахователните услуги в публичния сектор, предлагани посредством обществените поръчки, е ниско, но съществуват основателни съмнения за наличие на бариери пред конкуренцията. **Цел** на настоящата разработка е да се измери пазарната концентрация посредством структурни измерители и коефициенти за концентрация. Основните **задачи**, които се поставят в тази разработка, са: първо, да се изведе инструментариум за определяне на пазарната концентрация; второ, да се установи нивото на конкуренция на компаниите, предлагащи общозастрахователни услуги в публичния сектор посредством обществените поръчки.

1. Сектор обществени поръчки и общозастрахователен пазар в България – конкуренция и прозрачност

В областта на обществените поръчки в България се наблюдават значителни реформи в нормативната уредба, институциите и системите, синхронизирани с европейските норми, както и съобразяване с правилата за усвояване на средства от фондовете на Европейския съюз (ЕС). Постоянните промени в законодателството в областта на обществените поръчки са породени от необходимостта от хармонизиране на българското законодателство с директивите на ЕС и отстраняване на проблемите и предизвикателствата, предизвикани от настоящата нормативна уредба. Обществените поръчки в България се възлагат в съответствие с Договора за функциониране на Европейския съюз (ДФЕС), Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент, националното законодателство и заложените в тях принципи на равнопоставеност и недопускане на нелоялна конкуренция, свободна конкуренция, пропорционалност, публичност и прозрачност. Наличието на пазарна концентрация показва слабости и пропуски по отношение на неконкурентното

поведение и корупцията, а също така нарушаване на основните принципи, заложи в европейските нормативи и националното законодателство.

Въпреки напредъка и модернизацията на системата на обществените поръчки в България след приемането на Национална стратегия за развитие на сектора през 2014 г. и влязлата в сила нова нормативна уредба през 2016 г. и 2017 г., както и засиленият предварителен и последващ контрол от Агенцията по обществени поръчки (АОП) и органите за последващ контрол – Сметната палата и Агенцията за държавна финансова инспекция, са налице индикации за нарушени принципи на конкуренция и прозрачност. В настоящата статия се прави преглед на предоставянето на общозастрахователни услуги за публичния сектор посредством обществените поръчки през призмата на пазарната конкуренция.

В развитието на финансовия сектор в условия на пазарна икономика важно място заема пазарът на общозастрахователните услуги. Чрез контрол и ограничаване на нелоялната конкуренция се постига подобряване качеството на предлаганите услуги и ефективност при изразходването на средства за постигане на правителствени политики. Пазарната концентрация може да показва липса на разнообразие на пазара по отношение на конкретни стоки или услуги, но същевременно може да означава и предпочитание към определени доставчици. Същевременно важно ограничение пред свободното конкурентно ценообразуване поставя застрахователният принцип на достатъчност на премията и заделянето на адекватни за поетия риск резерви (ЕЮРА, 2015). Така неучастието на множество компании с лиценз в общото застраховане в България може да се дължи на наличие на бариери или на оценяване на поемания риск като несъразмерен на очакваната застрахователна премия.

2. Измерители на пазарна концентрация

Осъществявайки своята дейност, стопанските субекти работят в условия на конкуренция. В определени сектори е възможно да се създадат условия за наличие на концентрация, при която малък брой предприятия осъществяват стопанска дейност в даден сектор. С помощта на индексите за пазарна концентрация се измерва пазарната структура и конкуренцията между предприятията в даден сектор.

2.1. Коефициент за пазарна концентрация (CR_N). Чрез него се извършва оценка на характера на конкуренцията на даден пазар на база определените пазарни дялове на участниците в него. Показателят CR се изчислява, като се измерва сумата от пазарните дялове на най-големите N – брой участници на даден пазар, като N най-често е 3, 4, 5, 6, 8 и 10 (1).

$$CR_N = \sum_{n=1}^N MS_n \quad (1)$$

На основа на получените стойности могат да се определят три типа пазар:

- Нормален конкурентен пазар, при който CR3 е със стойности, по-малки от 40, и CR4 е със стойности, по-малки от 50;
- Сравнително конкурентен пазар със средно ниво на концентрация, при който CR3 е със стойност между 40 и 70, а CR4 е със стойност между 50 и 85;
- Слабо конкурентен пазар с високо ниво на концентрация, при който CR3 е със стойности над 70, а CR4 е със стойности над 85.

2.2. Индексът на Херфиндал – Хиршман (ННІ) е получил наименованието си от двама видни икономисти (Orris Herfindahl и Albert Hirschman) и се използва като водещ структурен показател за концентрация. При анализа на пазара важна роля играе изчисляването на индекса за дружеството: определя се стойността на бариерите в сектора и степента на монополизиране на пазара (Chamerlin, 1949). Първоначално индексът е бил използван в САЩ за определяне на степента на монополизиране на пазара от страна на антимонополния комитет (Bain, Barriers to New Competition., 1956). През цялото това време икономистите не са разработили по-добър модел и затова индексът не губи значение и до днес (Demsetz, 1973). Изчислява се като сума от квадратите на отделните пазарни дялове на всички участници на съответния пазар (2). Стойността на индекса характеризира степента на концентрация на анализирания пазар. Стойностите му варират от 1 до 10 000, като 1 обозначава пазар на свършена конкуренция. Степента на концентрация характеризира пазара като:

- Стойности на ННІ от 1 до 1500 са индикатор за наличие на относително конкурентен пазар и ниска пазарна концентрация;
- Стойности на ННІ от 1500 до 5000 са показател за наличие на слабо конкурентен пазар с висока концентрация и ниска конкуренция;
- Стойности на ННІ над 5000 показват наличие на дуопол, а над 10 000 – абсолютен монопол.

Като недостатък на използването на индекса на Херфиндал – Хиршман е важно да се отбележи невъзможността му за приложение на всички пазари поради необходимостта от включването на пазарните дялове на всички участници в анализирания сектор и трудностите при осигуряване на необходимите данни заради големия брой участници (Hirschman, 1964).

$$HHI = \sum_{n=1}^N MS_n^2 \quad (2)$$

2.3. Индекс на Хорват (HI). Наричан още широкият индекс за определяне на пазарна концентрация, при него се повдигат на квадрат пазарните дялове на участниците, които се конкурират на даден пазар, усилены с мултипликатора (2 – пазарният дял), като не се взема предвид сумата на най-голямата фирма, която участва само със стойността на нейния дял (3). Изключването на най-големия участник води до чести критики за прецизността на получените данни. Получените стойности са в диапазона от 0 до 1, като с 0 се обозначава пазар на свършена конкуренция, а с 1 – монопол (Horvath, 1972).

$$HI = MS_1 + \sum_{n=2}^N MS_n^2(2 - MS_n) \quad (3)$$

2.4. Индекс на Розенблут (RI) е по своята същност статистическа мярка за концентрация. При него се измерва концентрацията на даден пазар и разпределението на участниците в него според пазарен дял и ранг в класацията според големината на участниците (4). Основава се на графично представяне на пазарните дялове на участниците в пазара. От получените резултати се извежда крива на пазарните дялове от 0 до 1 (Rosenbluth, 1955). Отрицателната връзка между размера на пазара и концентрацията не е силна. Това е породено от факта, че един средно голям пазар е по-вероятно да има голям брой фирми и съответно ниска концентрация отколкото малка.

$$RI = 1 / \left[\left(2 \sum_{n=1}^N nMS_n \right) - 1 \right] \quad (4)$$

3. Измерване на концентрацията на общозастрахователните компании в сектора на обществените поръчки чрез структурни измерители

Наличните данни за концентрация и конкуренция на българския общозастрахователен пазар сочат високо ниво на конкуренция и ниска пазарна концентрация (Проданов, 2021). Информация за изследвания в областта на обществените поръчки в България и пазара на Общо застраховане не е налична. За пръв път възможност да се изследва концентрацията при предоставяне на общозастрахователни услуги посредством обществените поръчки в

България се появява с разработването, внедряването и поддръжката на единна национална електронна уеббазирана платформа за електронни обществени поръчки на стойност 7 млн. лв., финансирана от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. В резултат на тази най-значима дигитализация на обществените поръчки в България, голяма част от информацията за обществените поръчки стана достъпна чрез Централизираната автоматизирана информационна система „Електронни обществени поръчки“ (ЦАИС ЕОП) през 2020 г.

По данни на Комисията за финансов надзор (КФН), общозастрахователните дружества, лицензирани за дейност в България, са 24. От справка в ЦАИС ЕОП (Таблица 1) е видно, че достъп до пазара на обществени поръчки имат 16 застрахователни дружества (вж. Таблица 1).

Таблица 1

Списък на застрахователните дружества в България, брой обществени поръчки (ОП), в които са участвали, брой възложени поръчки, брой сключени договори (за периода 01.07.2020 г. – 30.06.2021 г.)

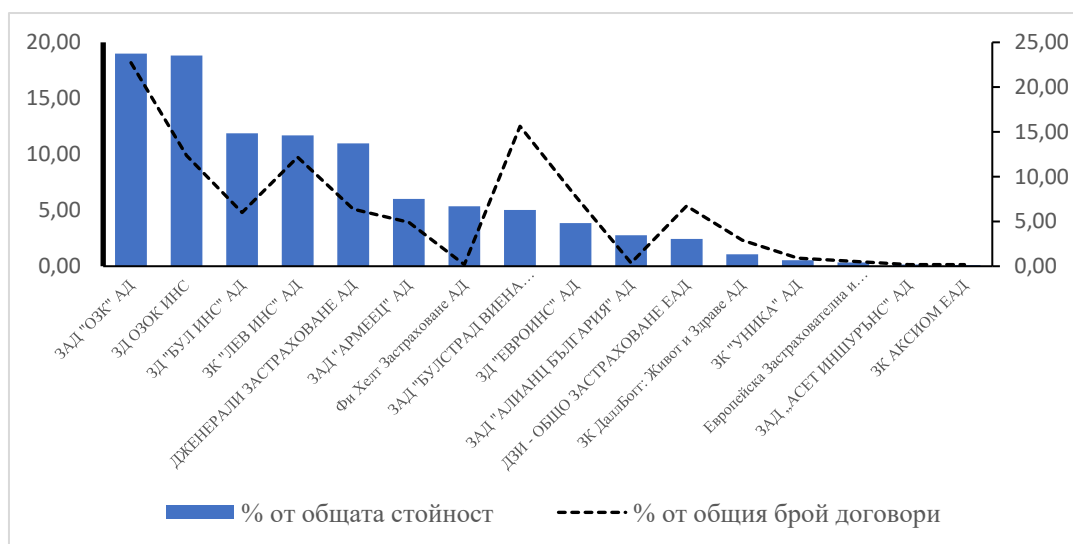
№	ЗБ	Брой поръчки, в които стопанският субект е участвал	Брой възложени ОП	Брой сключени договори
1	ЗАД "ОЗК - Застраховане" АД	173	87	125
2	ЗАД "Булстрад Виена Иншурънс Груп" АД	254	64	86
3	ЗД "ОЗОК Инс" АД	103	47	68
4	ЗД "Бул Инс" АД	62	22	33
5	"Дженерали Застраховане" АД	79	22	35
6	ЗК "Лев Инс" АД	164	51	67
7	ЗАД "Армеец" АД	75	21	27
8	"Фи Хелт Застраховане" АД	5	1	1
9	ЗД "Евроинс" АД	41	10	43
10	"ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД	95	32	37
11	ЗАД "Алианц България" АД	3	2	2
12	ЗК "ДаллБогг: Живот и здраве" АД	21	10	16
13	„Европейска Застрахователна и Осигурителна Компания“ ЗАД	18	3	3
14	ЗК "Уника" АД	8	5	5
15	ЗАД „Асет Иншурънс" АД	4	1	1
16	ЗК „Аксиом“ ЕАД	2	1	1

Източник: РОП.

Информацията за пазарните дялове на общозастрахователните дружества според сумата на сключените договори в сектор „Обществени поръчки“ за разглеждания период показва, че осем от общозастрахователните компании нямат нито един сключен договор по Закона за обществените поръчки (ЗОП) и не са кандидатствали по нито една поръчка, публикувана по ЗОП: "Българска агенция за експортно застраховане" (БАЕЗ) АД, ЗД „Енергия“ АД, „Групама Застраховане“ ЕАД, „ЗК България Иншурънс“ АД, „ЗД

ЕИГ Ре“ ЕАД, „ЗД Нова Инс“ ЕАД, ЗД "Съгласие" АД и "Обединен здравноосигурителен фонд (ОЗОФ) Доверие" ЗАД. Фактът, че една трета от дружествата нямат участие на този пазар, поражда съмнения за балансирана търговия и лоялна конкуренция и дава повод за съмнения за осъществяване на подялба на тези пазари между доставчиците на тези услуги и наличие на антиконкурентни тайни споразумения. Очевидно са налице причини и фактори, ограничаващи и недопускащи тяхното участие, което може да се оцени като нарушаване на принципите на ДФЕС относно свободната конкуренция и по-конкретно чл. 101 от ДФЕС и имплементирания в Закона за защита на конкуренцията чл. 15 за ограничаване и нарушаване на конкуренцията.

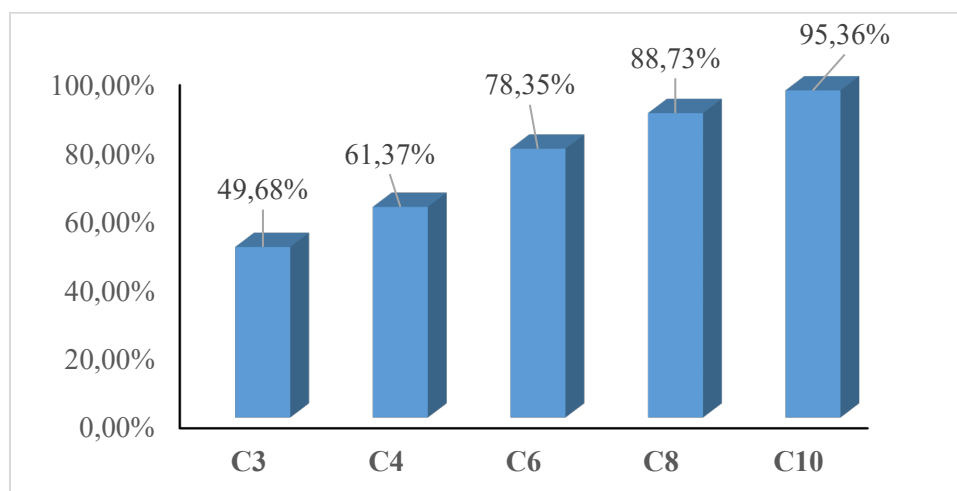
От анализа на данните за относителния дял на финансовото измерение на сключените договори от страна на застрахователните дружества към общата стойност на сключените договори за анализирания период се вижда, че с най-значимо участие са: ЗАД "ОЗК - Застраховане" АД с 22.73% от общия брой сключени договори и 18.99% от общата стойност на договорите и ЗД "ОЗОК Инс" АД с 18.82% от стойността на договорите при 12.36% от броя на сключените договори (вж. Фиг. 2). С относително активно участие в процеса са три от застрахователните дружества, чийто относителен дял се колебае в интервала 11.89% – 10.79% (ЗД "Бул Инс" АД, ЗК "Лев Инс" АД и „Дженерали Застраховане“ АД). С незначително участие на пазара на застрахователни услуги в публичния сектор са четири застрахователни дружества: ЗК "Уника" АД, „Европейска Застрахователна и Осигурителна Компания“ ЗАД, ЗАД „Асет Иншурънс" АД и ЗК „Аксиом“ ЕАД, със стойности под 1%. Тези компании, логично, са и с най-ниския относителен дял от общия брой сключени договори – под 1%.

Източник: РОП, собствени изчисления.

Фигура 2. Относителни дялове на сключените договори за обществени поръчки на общозастрахователните дружества в България за разглеждания период

Анализът на получените стойности на коефициентите на концентрация CR3, CR4, CR6, CR8 и CR10 на общозастрахователните компании в сектор обществени поръчки за периода 01.07.2020 г. – 30.06.2021 г. показват сравнително конкурентен пазар със средно ниво на концентрация (вж. Фиг. 3.)

Източник: РОП, собствени изчисления.

Фигура 3. Коефициенти на концентрация CR3, CR4, CR6, CR8, CR10 на общозастрахователните дружества в България в сектор обществени поръчки за разглеждания период

При изчисление на коефициента на Херфиндал – Хиршман за общозастрахователните компании в сектор обществени поръчки за периода 01.07.2020 г. – 30.06.2021 г. се установява, че при стойност от 1232.78 той е под 1500, което е индикация за относително конкурентен пазар и ниска пазарна концентрация в сектора.

За целите на научното изследване са изчислени и индексите на Розенблут и Хорват, алтернативни измерители на пазарна концентрация. Индексът на Розенблут е със стойност 0,13, а индексът на Хорват – 0,35. И при двата индекса получените стойности са под 1, което показва ниска пазарна концентрация в сектора.

Извършеният структурен анализ на общозастрахователните компании в сектора на обществените поръчки посредством измерители и коефициенти за концентрация и изведените резултати позволява да бъдат направени следните изводи и да се посочат тенденциите вследствие на получените стойности.

Първо, налице са бариери за навлизане в сектора на обществените поръчки пред една трета от общозастрахователните компании, което е фактор за ограничаване на свободната конкуренция и е необходимо допълнително да се изследва какви са причините за неучастие на всички компании.

Второ, изследвайки компаниите посредством коефициентите и индексите за концентрация получаваме стойности към анализирания период, които показват умерено ниво на концентрация и сравнително конкурентен пазар. Получените стойности на CR3, 4 са в средното ниво на концентрация според методологията на изчисляване на коефициента, а стойностите на индексите на Херфиндал–Хиршман, на Хорват и на Розенблут са далеч от монополните нива, като резултатите от изчисленията им показват умерено ниво на концентрация.

Като основи за бъдещи изследвания в тази част могат да се очертаят следните насоки: **Първо**, изследване на конкретните причини за липса на участие от всички общозастрахователни компании в сектора на обществените поръчки. **Второ**, да се оцени възможността за публикуване на ограничаващи процедури, използващи пропуски в законодателството; **Трето**, да се изследва възможността за извънкулисни договори между възложителите и стопанските субекти; **Четвърто**, да се изследва степента на влияние върху решенията за участие в процедури по ЗОП по отношение на възможното некоректно и недостатъчно компетентно изготвени процедури по ЗОП от страна на възложителите, които още на етап публикуване провокират нежелание за участие от страна на стопанските субекти и причините за това. **Пето**, проследяване динамиката на коефициентите и развитието в сектора на общозастрахователните компании в бъдещите периоди.

Заклучение

Изследването на общозастрахователния пазар в областта на обществените поръчки и анализирането степента на концентрацията посредством структурни измерители показва сравнително конкурентен пазар с умерено ниво на концентрация. Предвид данните за по-високото ниво на конкуренция и ниската пазарна концентрация в общозастрахователния пазар и взаимайки предвид анализа на настоящото изследване, е видно, че в областта на обществените поръчки се наблюдава по-голяма концентрация, което е признак за намаляваща конкуренция. От анализа, направен в настоящата статия, се установява, че една трета от общозастрахователните компании нямат достъп до пазара на обществени поръчки или намерение да участват, което свива пазара. За постигане на високо ниво на конкуренция и ниска пазарна концентрация е необходимо, процесът по възлагане на ОП от публичните възложители да се прилага на всички равнища в пълно съответствие с принципите на ДФЕС и разпоредбите на нормативните уредби и да се идентифицират бариерите за навлизане на пазара на обществени поръчки пред общозастрахователните компании, които нямат участие в него.

Използвани източници

- https://www2.aop.bg/wp-content/uploads/2021/06/PPA_Annual-Report_2020.pdf
- КФН: <https://www.fsc.bg/bg/>
- <https://www2.aop.bg/wp-content/uploads/2019/05/Bulgaria-RAS-Procurement-Report-Component-3-BG.pdf>
- Bain, J. S. (1951). Relation of profit to industry concentration: American manufacturing 1936-40. *Quarterly of Economics*, 293-324.
- Bain, J. S. (1956). *Barriers to New Competition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Chamerlin, E. H. (1949). *Theory of monopolistic competition: A re-orientation of the theory of value*. London: Oxford University Press.
- Demsetz, H. (1973). Industry structure, market rivalry and public policy. *Journal of Law and Economics*, 1-9.
- ЕИОРА. (01 04 2015 г.). *Document library, ЕИОРА_guidelines: Насоки относно оценката на техническите резерви*. (ЕИОРА, Ред.)
<https://www.eiopa.europa.eu/>
https://www.eiopa.europa.eu/sites/default/files/publications/eiopa_guidelines/tp_final_document_bg.pdf
- Hirschman, A. O. (1964). "The Paternity of an Index". *The American Economic Review*, 761-762.
- Horvath, J. (1972). Suggestion for a Comprehensive Measure of Concentration: Ratio. *Southern Economic Journal*, 602-604.
- Rosenbluth, G. (1955). Measures of Concentration. От N. B. Research, *Business Concentration and Price Policy*. Princeton University Press.
- Проданов, С. (2021). КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIOECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES*. Svishtov.
https://www.researchgate.net/publication/356191972_KONKURENCIA_I_KONCENTRACIA_NA_BLGARSKIA_OBSOZASTRAHOVATELE_N_PAZAR_2011-2020_g_STRUKTUREN_ANALIZ_I_EMPIRICNI_NABLUDENIA/references
- ЦАИС ЕОП <https://app.eop.bg/today/reporting/search>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

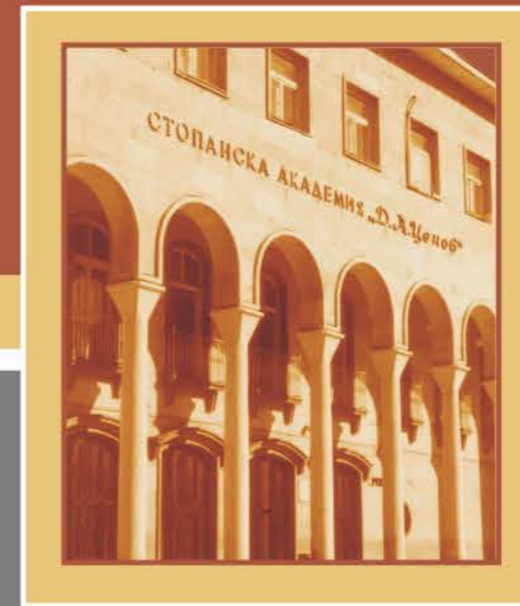
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XIV, 2021

Книга 17

Том XIV, 2021 г.
Книга 17

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Андрей Антонов Йорданов ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА ГЪВКАВО УПРАВЛЕНИЕ В ПРОЕКТНИ ЕКИПИ.....	5
Анна Димитрова Димитрова СТРУКТУРНИ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ И ВЪТРЕШНИ ИНВЕСТИЦИОННИ ПОТОЦИ В БЪЛГАРИЯ (2010 – 2020).....	24
Беатрис Венциславова Любенова СТРЕС ТЕСТОВЕТЕ КАТО ИНТЕГРАЛЕН ПОДХОД ЗА КОМПЛЕКСНА ОЦЕНКА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА, КАЧЕСТВОТО НА АКТИВИТЕ И УСТОЙЧИВОСТТА НА БАНКИТЕ	49
Даниел Сергеев Тунчев ПЪРВИЧНИ И ВТОРИЧНИ ФАКТОРИ ЗА ФОРМИРАНЕ ЦЕНАТА НА ПЕТРОЛА – ИКОНОМИЧЕСКИ РАКУРСИ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ АСПЕКТИ	81
Диана Руменова Христова КАРИЕРНОТО РАЗВИТИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ И РАБОТОДАТЕЛИТЕ	103
Елена Валериева Вълчева АНАЛИЗ НА ТОВАРНИЯ АВТОМОБИЛЕН ТРАНСПОРТ В БЪЛГАРИЯ	118
Елена Димитрова Ташкова КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИКАТА.....	137
Калоян Драгомиров Паргов ИСТОРИЧЕСКИ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ЕНЕРГИЙНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК	163
Николай Кирилов Калистратов МЕТОДИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА РЕВИЗИОННИЯ АКТ И ОТЧИТАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ И ВЛИЯНИЕТО МУ ВЪРХУ ИКОНОМИКАТА В СЯНКА В БЪЛГАРИЯ	192
Стелиян Богданов Стефанов ПОТРЕБНОСТ ОТ ПРОМЕНИ В ДАНЪЧНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ.....	217

Юлиан Христов Войнов
ПРЕДПОСТАВКИ И ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ИНСТРУМЕНТАРИУМА ЗА СТРЕС ТЕСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ 234

Yaakov Itach
THE IMPACT OF FINANCIAL EDUCATION PROGRAMMES
IN ISRAEL AND THE FAMILY DISCUSSION ON FINANCIAL
MATTERS ON THE BEHAVIOUR OF YOUTH..... 260

Статии

Борислав Петров Лазаров
ТЕНДЕНЦИИ В ИНТЕНЗИВНОСТТА НА АВТОМОБИЛНОТО ДВИЖЕНИЕ
В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА ИКОНОМИЧЕСКА
ОБОСНОВКА НА РАЗВИТИЕТО НА TEN-T 289

Боряна Великова Симеонова
МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА СТОКИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА
С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ 303

Боян Димитров Вранчев
ЕФЕКТИВНОСТ НА ПРОЕКТНИТЕ ЕКИПИ 315

Ваня Владимирова Галчева
АНАЛИЗ НА АВТОМОБИЛНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА
В БЪЛГАРИЯ 332

Вахан Ахаси Бохосян
МОРАЛЕН РИСК И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНФЛИКТА
“ПРИНЦИПАЛ-АГЕНТ“ В ЗАСТРАХОВАНЕТО 343

Галя Колева Монева
ГЕНЕЗИС И ЕВОЛЮЦИЯ НА РЕВЕНЮ МЕНИДЖМЪНТА
НА РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС..... 356

Георги Стоилов Анев
БИЗНЕС МОДЕЛИ И ПОДХОДИ ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ПРИХОДИ
В ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ 373

Даниел Генчев Данчев
НОВИ ПОЛИТИКИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД МАЛКИТЕ И СРЕДНИ
ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ 390

Даниела Стойчева Сачарова
КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛНИ КОМПАНИИ В СЕКТОРА
НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ 402

Димитър Сергеев Димитров БАЛКАНСКИЯТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ВЪЗЕЛ И БЪЛГАРСКИЯТ ТУРИЗЪМ.....	412
Кармен Димитров Вранчев НИЪРШОРИНГЪТ КАТО СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ.....	422
Катя Симеонова Иванова ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19	436
Кузман Илиев Илиев ПАРИЧНАТА ДИНАМИКА КАТО ФАКТОР НА ГЕНЕРАЛНОТО РАВНОВЕСИЕ В ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ ЦИКЪЛ – КОНЦЕПТУАЛНИ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ	450
Магдалена Славе Андоновска ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕДИЙНИЯ ПЛУРАЛИЗЪМ В РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЯ	466
Мария Александрова Велкова УПРАВЛЕНИЕ НА КОНФЛИКТИ В МУЛТИКУЛТУРНИ ОРГАНИЗАЦИИ	475
Мартин Николаев Харизанов ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕ В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ	487
Мартин Яворов Бакърджиев УСТОЙЧИВОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В КОРПОРАТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ	503
Моника Любомирова Янакиева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФОРМИРАНЕТО И БЮДЖЕТИРАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТТА НА МЛАДЕЖТА	523
Наталия Стоянчева Стоянова ЗА НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ ПО ГЛОБАЛНИТЕ ЦЕЛИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ	543
Никола Илчов Илчев ОПЕРАТИВНИ МОДЕЛИ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ И НАПИТКИ В ДИГИТАЛНА СРЕДА	555
Орлин Чавдаров Япраков АНАЛИЗ НА КОЛИЧЕСТВЕНИТЕ ИЗМЕРИТЕЛИ В БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ ПАЗАР	565

Рая Бисерова Драгоева ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА КОНСОЛИДАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА БАНКОВАТА ДЕЙНОСТ	580
Румяна Цветанова Витнъова ПОСТИЖЕНИЯ И ПРАКТИКИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ ПО ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ В УЧИЛИЩАТА	598
Светлана Димитрова Аврионова ПОСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ДАНЪЧНИ ПРИХОДИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА КОВИД-19	615
Силвия Петрова Петранова ТУРИЗМЪТ В БЪЛГАРИЯ И КРИЗАТА COVID-19	625
Слави Петров Джалъзов ТЕОРЕТИЧНИ И ПРИЛОЖНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ОНЛАЙН КОМУНИКАЦИИТЕ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС	638
Снежана Веселинова Найденова СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ И ВЪЗМОЖНИ ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ЗА ОСНОВНИТЕ УЧАСТНИЦИ	652
Станислав Чавдаров Младенов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ СЕКТОРИТЕ В ИКОНОМИКАТА НА СТРАНАТА	669
Стефан Ангелов Пешов СЪЩНОСТ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ	687
Теодор Людмилков Борисов РЕПУБЛИКАНСКАТА ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА В БЪЛГАРИЯ – СПЕЦИФИКИ И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ.....	697

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIV – 2021, книга 17

Даден за печат на 10.07.2023 г., излязъл от печат 14.07.2023 г.
Поръчка № 18830; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А